

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'היו כל צמא לכו למים' (ב"ק פב.)

פסח

ומעתה יל"ע טובא בזה, דהניחא במה שהתלמידים של רבי יהושע ור"ע באו להעיר את תשומת לב רבותיהם להפסיק מלספר ביצי"מ משום שכבר הגיע זמן קרי"ש של שחרית, דהדבר מבואר שפיר, משום שרבי יהושע ור"ע ס"ל (ברכות, שם) שהפסח נאכל כל הלילה, וא"כ לשיטתם גם המצוה לספר ביצי"מ בליל הסדר נמשכת כל הלילה (כיון שמצות סיפור יצי"מ תליא בזמן אכילת הפסח וכנ"ל).
וכיון שכבר עבר הלילה והגיע זמן קרי"ש של שחרית שוב עבר זמן המצוה, ולכן כבר אין עניין להמשיך לספר ביצי"מ, ואדרבה צריך להזדרז לקיים את מצות קרי"ש של שחרית, ועל כן התלמידים באו להעיר את תשומת לב רבותיהם לזה.

- ב -

אך לכאוי יל"ע טובא, מדוע התלמידים של ר"א וראב"ע באו להעיר את תשומת לב רבותיהם להפסיק מלספר ביצי"מ משום שכבר הגיע זמן קרי"ש של שחרית, - והרי האחרונים הנ"ל ביארו, שמחצות הלילה ואילך כוונת ר"א וראב"ע הייתה לקיים בסיפור יצי"מ שלהם את המצוה הרגילה של זכירת יצי"מ בלילה שמחוייבים בה בכל ימות השנה, משום שגם בכל ימות השנה כל המרבה בזכירת יצי"מ הרי זה משובח.

וא"כ לכאוי צ"ב מדוע תלמידיהם באו להפסיק מלספר ביצי"מ, והרי אע"פ שכבר הגיע זמן קרי"ש של שחרית מ"מ אכתי הייתה להם מצוה להרבות בזכירת יצי"מ, שהרי קיי"ל דמצות זכירת יצי"מ הינה גם ביום וגם בלילה.

וא"כ צ"ב בזה דאע"פ דבעלמא קיי"ל (עי' שו"ע או"ח סי' נח, ב, ובמשנ"ב שם) דמשום זריזין מקדימין למצוות יש להקדים לקרות קרי"ש במהרה כל מה שיוכל, אך מ"מ י"ל דכאשר ר"א וראב"ע עסקו במצוה של זכירת יצי"מ לכאוי הם לא היו צריכים להפסיק בכדי לקיים בזריזות את מצות קרי"ש, דהרי העוסק במצוה פטור מהמצוה, ואכתי הייתה שהות של כמה שעות עד סוף זמן קרי"ש.

[ואע"פ שכבר קיימו את עיקר מצות זכירת יצי"מ מייד כשזכרו את יצי"מ בתחילת זמן החיוב, וכל מה שהוסיפו אח"כ עוד בזכירת יצי"מ ה"י זה רק בגדר הידור מצוה, - אך מ"מ אכתי יל"פ בזה, משום דהנה שאלתי פעם קמ"י מרן שר התורה בעל הדרך **אמונה** זצ"ל, האם העוסק בהידור מצוה ג"כ פטור מהמצוה, והשיב מרן זצ"ל דמסתבר דגם העוסק בהידור מצוה פטור מהמצוה, ואכמ"ל בזה].

וא"כ לכאוי צ"ב טובא, מדוע התלמידים של ר"א וראב"ע באו להפסיק מלספר ביצי"מ, והרי לכאוי הם לא

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי טרפון שהיו מסבין בבני ברק, והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם: רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע של שחרית: (הגדה של פסח).

הנה בשו"ת 'משכנות יעקב' (או"ח סי' קלט) ובספר 'מנחת עני' (לבעל הערוך לנר, פרשת צו) ובספר 'עמק ברכה' (סדר ליל פסח, אות ג) הקשו, מדוע רבי אליעזר ורבי אלעזר בן עזריה סיפרו ביצי"מ כל הלילה, והרי המצוה המיוחדת של סיפור יצי"מ בליל הסדר היא רק בשעת אכילת הפסח, ור"א וראב"ע בעצמם ס"ל שהפסח נאכל רק עד חצות (ברכות טו), וא"כ צ"ע מדוע הם המשיכו לספר ביצי"מ אפי' לאחר חצות שלשיטתם כבר עבר זמן המצוה.

ובמנחת עני ובמשכנות יעקב הוסיפו לשאול בזה, **דיל"ע** עוד מדוע לא ה"י בזה איסורא ד'בל תוסיף', במה שהמשיכו לקיים את המצוה לאחר שכבר עבר זמן המצוה.

ותירצו כולם בסגנון אחד, שבאמת מה שר"א וראב"ע המשיכו לספר ביצי"מ לאחר חצות הלילה, לא ה"י זה משום המצוה המיוחדת של סיפור יצי"מ בליל הסדר, - אלא מחצות ואילך כוונתם הייתה לקיים בזה את המצוה הרגילה של זכירת יצי"מ בלילה שמחוייבים בה בכל ימות השנה, וגם בכל ימות השנה כל המרבה בזכירת יצי"מ הרי זה משובח, וכיון שבכל ימות השנה זמן המצוה של זכירת יצי"מ בלילה נמשך בכל הלילה, לכן גם לר"א וראב"ע ה"י עניין להמשיך לספר ביצי"מ כל הלילה.

[וע"ע בעמק ברכה שם, שלאחר שתיירץ כהנ"ל שוב התקשה בתירוץ זה עיי"ש, - וכן ע"ע במש"כ בזה בקה"י (ברכות סי' ד)].

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה איתא שהחכמים הנ"ל סיפרו ביצי"מ כל הלילה, עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם שהגיע זמן קרי"ש של שחרית, - ובפשטות י"ל שבין התלמידים שבאו ואמרו לחכמים שהגיע זמן קרי"ש דשחרית, לא היו אלו רק התלמידים של רבי יהושע ור"ע, אלא בפשטות נראה שהתלמידים של כל החכמים שהיו שם הגיעו להעיר את תשומת לב רבותיהם שהגיע זמן קרי"ש של שחרית, וגם התלמידים של ר"א וראב"ע היו ביניהם, (דהרי בעל ההגדה לא חילק בזה).

היו צריכים להפסיק במצות זכירת יצ"מ שעסקו בה, בכדי להזדרז לקיים את מצות קר"ש במהרה וכנ"ל.

- ג -

אכן באמת יל"פ טובא בדבר זה, דילייע מה הדין במי שחשב שכעת לילה ולכן כיוון בדעתו לקיים כעת את מצות זכירת יצ"מ של לילה, אך לבסוף התברר לו שבאמת כבר עבר הלילה וא"כ נמצא שמה שהזכיר את יצ"מ הי' זה ביום, - האם נימא דיצא בזה ידי"ח זכירת יצ"מ של יום, כיון דהכוונה בזה ליום או ללילה לא מעכבת, משום שבעצם היא אותה המצוה ממש ורק חיובה מתחדש בכל יום ובכל לילה שוב פעם.

אוי"ד דכיון דחשב בדעתו לקיים בזה את מצות הזכירה של הלילה, לכן חסר כאן בכוונה לקיום מצות הזכירה של היום, ועל כן לא יצא בזה ידי"ח זכירה של יום, כיון דקיי"ל דמצוות צריכות כוונה.

והנה אי נימא דבכה"ג באמת לא יצא בזה ידי"ח מצות זכירת יצ"מ של יום, כיון דמצוות צריכות כוונה וחסר בזה בכוונה המצוה של זכירה ביום וכנ"ל, א"כ יש ליישב שפיר את מה שהקשינו לעיל, מדוע התלמידים של ר"א וראב"ע באו להפסיק מלספר ביצ"מ וכנ"ל.

דמעטה לפי"ז י"ל, דר"א וראב"ע באמת כבר לא קיימו את מצות זכירת יצ"מ במה שהמשיכו לספר ביצ"מ לאחר שכבר עבר הלילה, כיון שכונתם הרי הייתה לקיים בהידור את מצות זכירת יצ"מ של לילה, וכל זמן שלא העירו את תשומת ליבם שכבר עבר הלילה, הם המשיכו לכיון על קיום מצות הזכירה של הלילה.

ולכן לפי הצד הנ"ל שוב לא הי' להם בזה קיום מצוה מצד המצוה של זכירת יצ"מ ביום, כיון שהם לא כיוונו לזה והי' בזה חיסרון בכוונת המצוה לפי מה דקיי"ל דמצוות צריכות כוונה וכנ"ל, - וא"כ להצד הזה מבואר שפיר מדוע התלמידים של ר"א וראב"ע באו להפסיק מלספר ביצ"מ, ואמרו להם שכבר הגיע זמן קר"ש של שחרית, וכמבואר.

אכן אי נימא שבמצות זכירת יצ"מ אין נפ"מ אם חשב בדעתו לקיים כעת את המצוה של היום או של הלילה, משום דהכוונה בזה לא מעכבת, כיון שבעצם היא אותה המצוה ממש ורק חיובה מתחדש בכל יום ובכל לילה שוב פעם, א"כ לכא"ז צ"ע מה שהקשינו לעיל, מדוע התלמידים של ר"א וראב"ע באו להפסיק מלספר ביצ"מ, והרי הם היו עסוקים אז במצות זכירת יצ"מ של יום, ולא היו צריכים להפסיק בכדי להזדרז לקיים את מצות קר"ש במהרה וכנ"ל.

- ד -

והנה נחלקו האחרונים האם נשים חייבות במצות זכירת יצ"מ בכל ימות השנה, **דהמג"א** (סי' ע, א) ס"ל שנשים חייבות במצות זכירת יצ"מ, וכן כתב בשו"ע הגר"ז (שם) שנשים חייבות בזכירת יצ"מ, והוסיף לבאר שהנשים חייבות בזה משום דהוא מ"ע שאין הזמן גרמא, כיון שזכירת יצ"מ נוהגת גם ביום וגם בלילה, ונשים חייבות במ"ע שאין הז"ג, (וזהו הביאור ג"כ בדברי המג"א אלא שקיצר בדבריו שם).

אך השאג"א (סי' יב) כתב שנשים פטורות ממצות זכירת יצ"מ, משום דס"ל דהוא מ"ע שהזמן גרמא שהנשים פטורות בזה, ואע"פ שבעצם מצות זכירת יצ"מ נוהגת גם ביום וגם בלילה, וא"כ הי' לנו להחשיבה כמ"ע

שאין הזמן גרמא משום שהמצוה נוהגת כל הזמן, אך מ"מ כתב בזה השאג"א וז"ל: **'מ"מ הו"ל מ"ע שהז"ג, כיון דשל יממא חלף ועבר זמנה בלילה, ואם לא הזכיר ביום שוב אי"צ להזכיר הזכרה זו של יום בלילה, - ואע"ג דחייב נמי להזכיר יצ"מ בלילה, הא הזכרה אחריתא היא ומשום הזכרת לילה היא, אבל הזכרה של יום עבר זמנה וא"צ להזכירה בלילה, וכן הזכרה של לילה חלף ועבר זמנה ביממא...'**

'שהרי הזכרה דיום ולילה תרתי מצוות ותרתי אזכרות נינהו, וכיון דשל יום ליתא בלילה ושל לילה ליתא ביום, כל חדא וחדא הזכרה מהן הוה לי' מ"ע שהז"ג, ולא מהני הזכרה של יום לשוויה להזכרה של לילה למ"ע שאין הז"ג, דהא של יממא מצוה אחריתא היא, ושל לילה אין זמנה ביום וכן של יום ליתא בלילה, הילכך נשים פטורות מהזכרת יצ"מ, וזה ברור' עכ"ל, - וע"ע במשנ"ב (שם, ב) שהביא את מחל' האחרונים הנ"ל, האם נשים חייבות בזכירת יצ"מ או פטורות בזה, עיי"ש.

- ה -

ומעטה בנידו"ד לכא"ז יש מקום לומר, דהדבר מיתלא תליא במחל' האחרונים הנ"ל, והיינו דלדעת השאג"א הנ"ל שס"ל שזכירת יצ"מ דיום וזכירת יצ"מ דלילה הוי"ן ב' מצוות נפרדות, אזי י"ל דבכה"ג שחשב בדעתו לקיים את מצות זכירת יצ"מ דלילה ולבסוף התברר שכעת כבר יום, לא יצא בזה ידי"ח זכירת יצ"מ דיום, כיון שיש בזה חיסרון בכוונה של מצות הזכירה דיום, משום שהזכירה בלילה היא מצוה נפרדת ממצות הזכירה דיום.

אך לדעת המג"א והגר"ז הנ"ל שס"ל שבעצם זכירת יצ"מ דיום וזכירת יצ"מ דלילה היא אותה מצוה ממש, ורק שחיובה מתחדש בכל יום ובכל לילה שוב פעם (ולכן ביארו דהוא מ"ע שאין הזמן גרמא, משום שנוהגת כל הזמן), אזי לדעתם יש מקום גדול לדון בכה"ג שחשב בדעתו לקיים את מצות זכירת יצ"מ דלילה ולבסוף התברר שכעת כבר יום, דיתכן דיצא בזה שפיר ידי"ח זכירת יצ"מ דיום.

כיון שבעצם היא אותה המצוה ממש וחשב בדעתו לקיים את המצוה, ואולי אין נפ"מ במה שחשב בדעתו שכעת לילה ולבסוף נמצא שכעת יום, דיתכן דמ"מ יצא בזה שפיר ידי"ח, ויל"פ בזה ואכמ"ל עוד.

[והנה יש לדון עוד כנידון זה ממש גם גבי קר"ש, במי שכיוון לקר"ש של לילה ולבסוף נמצא שכעת כבר יום, האם יצא בזה ידי"ח קר"ש דשחרית, - ועי' במש"כ בזה בשו"ת 'פרי יצחק' (להר"י בלאזר זצ"ל, סי' א) ואכמ"ל.

וע"ע בספר 'שלמי תודה' (פורים סי' י) שהסתפק לגבי מי שחשב בדעתו לצאת ידי"ח מקרא מגילה של לילה, ולבסוף התברר שכעת כבר יום, האם יצא בזה ידי"ח מגילה דיום, או"ד דיש בזה חיסרון מצד מצוות צריכות כוונה, עיי"ש ואכמ"ל].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

קו 'מים זכים': 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

חברים נכתבו לעורר לב המעיין בלבד - ניתן לקבל את הגליון במייל, ע"י שליחת בקשה לדוא"ל של המערכת.
הנצחת שמות לע"נ ולרפ"ש וכדו' (50@), ובכל ענייני הגליון, ניתן לפנות: 1515-271-55442 (תא קולי)